

SOKAK SANATI, BANKSY VE FİLİSTİN

Ayça KARACA*

Makale Geliş Tarihi-Received: 19.04.2018
Makale Kabul Tarihi-Accepted: 18.11.2018

ÖZ

Soğuk Savaş sonrası iletişimin neredeyse sınırsız yaşanması, toplumsal olayları insanlığın beraber yaşamasına neden olmuştur. Herkesin her şeyden haberdar olması protestonun fazlasıyla önünü açmıştır. Tarih boyunca sanatın yaratıcılığı protestonun aracı olmuştur. Protestonun mekânı sokak olurken, sokak sanatçıları topluma verdikleri mesajla önemli bir yer edinmişlerdir. Duvar ise ifadenin tuvali haline gelmiştir. Son dönemde duvarı protesto aracı kullanan en önemli sanatçı Banksy olmuştur. Bu bağlamda çalışma, duvar resmi ile sokak sanatı arasındaki farka değinmektedir. Banksy'nin eserleri genel anlamıyla değerlendirilmiş ve Gazze'de yaptığı çalışmalar yorumlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Duvar Resmi, Sokak Sanatı, Siyaset, Banksy, Filistin.

* Doktora Öğrencisi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Plastik Sanatlar Ana Bilim Dalı, Kocaeli/Türkiye. karacaaya@yahoo.com

STREET ART, BANKSY AND PALESTINE

ABSTRACT

The limitless communication of post-Cold War has led the social events to live together. The fact that everyone is aware of everything has eminently opened the way for the protest. Throughout history, the creativity of art has become the tool of protest. While the street has been the place of the protest, street artists have had an important position by giving messages to the community. And the wall has become a form of expression. Banksy is the most important artist who recently used the wall as a protest tool. In this context, the study deals with the difference between a wall painting and a street art. After that, Banksy graffiti's works were reviewed and evaluated by a general sense of his studies in Gaza.

172
IJSI 11/2
Aralık
December
2018

Keywords: Wall Painting, Street Art, Politics, Banksy, Palestine.

GİRİŞ

Duvar resmi, mimarının önemli bir parçası olan duvar üzerine yapılan resme verilen addır. (Sözen, Tanyeli, 2014: 25) Duvar resimleri insanoğlunun ilk dönemlerinde insanın en önemli barınma ve faydalanma mekânını sınırlayan duvar ve onun uzantılarının yüzeylerine yapılmıştır. Dolayısıyla öncelikli olarak görsel bir hizmeti yerine getirdiği söylenebilir.

Görsellik ise uygarlık tarihine paralel olarak gelişmiş, gelişim sürecinde farklı boyutlar kazanmıştır. Başka bir ifadeyle ilkel insanın görsel sanat konusundaki düşüncesiyle uygar insanın aynı konudaki düşüncesi birbirine uymayacak çok çeşitlilik ve farklılık göstermektedir. Bu farklılık resmin yapılış amaçlarına göre de değiştirmektedir. Amacın belirlenmesi ve konuların seçiminde kültürel, dinsel ve coğrafi farklılıklar görülmektedir.

Bu görselliğin özellikle protest yaklaşımıyla ele alındığı alanlar sokaklar olmuştur. Soğuk Savaş sonrası iletişimin neredeyse sınırsız yaşanması, bu sınırsızlık içerisinde üretim araçlarının teknolojiyle daha kolay buluşması küreselleşme olgusunu tetiklemiş ve kapitalist ekonomi anlayışı komünist ülkelerde bile iktisat politikaları haline gelmiştir.¹ Bu politikalar içerisinde insanlar daha fazla kentleşme, daha fazla fabrika, daha fazla çalışma ancak daha az güvence ile karşı karşıya kalmışlardır. Bunların yanında çevre sorunları fazlasıyla hissedilir olmuştur. Bu durum yeni sisteme karşı bir tepki yaratmıştır.

Bu tepkileri toplumsal harekete çevirmenin en önemli şekillerinden biri görsellik olmuştur. Bu görsellik içerisinde sokak sanatçıları gerek kullandıkları mekân gerekse topluma verdikleri mesajla önemli bir yere sahip olmuşlardır.

Bu çalışmada, dünyanın en önemli stencil sanatçılarından biri olan Banksy'nin çalışmaları Gazze resimleri bağlamında değerlendirilecektir. Çalışma, duvar resminin tarihsel süreçte

¹ Çin Halk Cumhuriyeti izlediği ekonomi politikalarına "sosyalist piyasa ekonomisi" adını vermektedir. Bu kavram bir nevi sosyalizmin eliyle kapitalizmin inşasından başka bir şey değildir.

değerlendirilmesiyle başlayacak, duvar resmi ile sokak sanatı arasındaki farka değinecektir. Sonrasında Banksy'nin eserleri genel anlamıyla değerlendirilecek ve son olarak Gazze'de yaptığı çalışmalar yorumlanacaktır.

1. DUVAR RESMİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

Grafiti etimolojik olarak, "1851'de ortaya çıkarılan antik Pompei kentindeki duvar yazılarına verilen İtalyanca 'graffito' (çizmek, karalamak) kelimesinin çoğulu olan 'grafiti'" sözcüğünden gelmektedir. Bu sözcük nihayetinde Yunanca "grafik" kelimesiyle eş değer tutulmuştur. Birçok antik yerleşim bölgelerinde görülmüş olmasına rağmen Roma'da popüler olmuştur. (Etymology Dictionary, e.t. 08.10.2015)

Temelde kamusal bir alanda yer alan bir duvar ya da yüzeye çizilmiş, kazınmış veya püskürtülmüş yazı ve çizimler şeklinde ifade edilebilir. Grafiti, otobüslerin içlerine sivri bir aletle kazınan yazılardan sokak duvarlarına spreyle boyayla çizilen resimlere kadar, modern şehirlerin vazgeçilmez kişisel iletişim girişimleri şeklinde de tanımlanabilir. (Bal, 2014: 8)

Duvar yazısı anlamına gelen grafiti, çalışmayı yapan kişinin isteğine göre hobi, şöhret, siyasi mesaj vb. amaçlarla kompozisyonlar oluşturup bu şekilde sınırı olmadan şekillenen bir sanat (www.bilgiustam.com: e.t. 28.10.2015) olarak görülse de sanat olduğu yönünde tartışmalar halen devam etmektedir. Yapılan çalışmaların kişinin zevk ve tercihlerine göre şekillenmesi, çalışmaların duygu ve düşünceleri yansıtır olması grafitinin tescillenmesi bile sanat olarak kabul edilmesini sağlamıştır. (www.izafet.net: e.t. 11.10.2015)

Pompei'deki duvar yazılarının grafiti sayıldığı kabul edilirse grafitinin ilkçağ, 4. veya 5. yüzyıl dönemlerine dayandığı iddia edilebilir. Pompei'de yapılan kazılarda sloganlar, resimler ve müstehcenlik içeren grafiti örneklerine rastlanır. Dolayısıyla grafiti, ilk çağlardan beri bir durumu resmetme, tanımlama ya da dikkat çekme yöntemlerinden biri olarak kabul edilebilir. Nitekim Fransa'daki Lascaux mağaralarında ilk insanların mağara duvarlarına kemikler ve taşlarla kazdığı resimlere rastlanmaktadır. Ayrıca ilk insanın stensil ve spreyle tekniğini kullandığı, renklendirilmiş toz ve kemikler

yardımla silüetler yarattığı görülmektedir. Antik Yunan'da üzerine notlar kazınmış çeşitli kil parçaları bulunmuştur. (www.hhportal.com: e.t. 10 Ekim 2015).

2. Dünya Savaşı ile Almanya'nın ikiye ayrılmasının ardından Berlin'in 1961 yılında duvar ile ikiye bölünmesi duvar resimciliğini günümüze taşımıştır. Berlin Duvarı'nın her iki yanı duvarı protesto eden kişilerce boyanarak, yazı ve sloganlarla donatılmıştır.

1960'lı yıllarda ABD'de şehir dışında yaşayan grupların görüşlerini duyurmak için bu yöntemi tercih ettiği görülmektedir. Kısaca gettolarda yaşayan genç insanların bir tür kendini ifade etme şekli olarak ortaya çıkmıştır.

Duvara resim yapma geleneği mağara devrine kadar götürülse de çağdaş grafiti sanatını oluşturan temel modern şehirler olmuştur. Grafiti, 70'lerin sonlarında Jean Michel Basquiat'ın çalışmaları ile sanat camiasının ilgisini çekse de kökenlerini daha eski tarihlerde aramak gerekir. Grafitiyi metropollerde türemiş ve alt-kültürlerle ilişkilendirilmiş bir akım görmek sağlıklı olacaktır. (www.dusunenadam.org: e.t. 15.11.2015)

Yazıya dayalı bir sistem olan grafiti, zamanla yazı ve resmi birlikte içeren kolektiflik yakalamıştır. Bu yazılardaki estetik, 1970'li yıllarda, sanatçıların dikkatini çekmiş ve duvar resimleri giderek bireyselleşmiş ve daha sanatsal hale gelmiştir. Bu dönemde duvar resimleri artık yalnızca şehir duvarlarında değil metro gibi kamusal alanlarda da görülmeye başlanmış ve tüm ABD'ye yayılmıştır. (www.turkaramamotoru: e.t. 11.10.2015) Özellikle metro trenleri grafiti yazarlarına zemin oluşturmuştur.

Yapılan grafitiler New York yönetimi tarafından bir problem olarak görülmüştür. Nitekim yönetim metro bakımlarının masraflarının arttığını basına taşımıştır. Basın ise grafitiyi gençlik için zararlı ilan etmiştir. Bunun yanında şehrin görseelliğinin bozulduğuna yönelik tartışmalar da yapılmıştır. 1970'li yılların başlarında New York'ta grafitiye karşı bir kamu gücü oluşturulmuş ve spreylere boyalarının satışı yasa ile düzenlenmiştir. (Austin, 2002: 57)

1970'lerin sonunda SSCB'nin Afganistan'ı işgaliyle yumuşama döneminin sona ermesi ve ekonomik sorunlar ABD'de toplumsal sorunların daha fazla yaşanmasına neden olmuştur. Otoritenin ortaya koyduğu baskıya karşı Grafiti, gençlerin karşı direnişinin sembolü olmuştur.

Grafitinin dünyaya yayılmasında iki temel unsurdan bahsedilebilir. Bunlardan ilki tüm Amerika kıtasını dolayan yük trenleridir. Bu trenler sayesinde grafitiler değil kıtadaki diğer ülkelerdeki insanlar tarafından da görülmüştür. İkincisi ise gettolarda yaşayan insanların break dans, rap müzik ve grafitiyi birleştirerek ortaya çıkardıkları hip hop kültürüdür. 1980'li yıllarda Style Wars ve Wild Style adlı iki belgesel grafiti ve hip hop kültürünün geniş kitlelere yayılmasına olanak tanımıştır. (Kuş, 2013: e.t. 29.10.2015)

1990'ların başında CD ve baskı gazetelerle yayılan grafiti kültürü sonrasında internet ile birlikte sanal âleme taşınmıştır. Bu süreç içerisinde 1994 yılında internette ilk grafiti sitesi "Art Crimes" Susan Farrell tarafından kurulmuştur. (www.graffiti.org: e.t. 08.10.2015) İnternet üzerinde yayılmak grafiti sanatçıların iletişime, eleştiriye ve ortak çalışmalara itmiştir.

Duvar resminde pek çok teknik kullanılmıştır. Bu teknikler tarihsel süreç içerisinde dönemsel farklılıklar göstermektedir. Bu bağlamda temel yöntem ve tekniklerde yakınlıklar gösterse de duvar resmi ile sokak sanatı arasında ayrımlar göze çarpmaktadır.

2. SOKAK SANATI (STREET ART)

Sokak sanatı, sokağın sanatçıların kendi düşüncelerin ve o düşünceye verdikleri değerin ifade edileceği bir mekâna dönüştürülmesiyle ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla sokak sanatının, grafiti hareketinden doğmuş olduğu ve genellikle birlikte var olduğu söylenebilir.

Keza sokak sanatı bazı yazarlar tarafından "post-grafiti" olarak adlandırılmaktadır. Bugün sokak sanatının kullandığı estetik algı ile araç ve teknikler grafiti hareketinde gözlenmez.

Sokak sanatı, 1980'lerde pop art, sürrealizm, kübizm ve gerilla art gibi birçok akımı içinde barındırmış ve bir protesto gösterisi halini

almıştır. Modern kentleşmeyle daha da büyümüş ve sokakları birer sanat galerisi haline getirmiştir. (Bal, 2014: 12) Sokak sanatı tema olarak genellikle hukuksuzluğu, maddeselliği, motivasyonu ve mekânlaştırmayı almıştır. (Waclawek, 2008: 41)

Bu bağlamda sokak sanatı grafitinin aksine, daha esnek bir yapıya sahiptir. Bu esneklik sokak sanatını biçim ve içerik olarak her türlü yoruma açık hale getirmiştir. Sokak sanatçıları kullandıkları araçlara, grafiti sanatçıları tarafından kullanılan spreyci boya, kalıcı kalem ve keçeli kalemlerin dışında, tebeşir, boya, kolaj, boya tabancası ve hamur afiş gibi araçları eklemiştir. (Hughes, 2009: 6-7)

Sokak sanatçıları tarafından kullanılan sticker (çıkartma) ve stencil (şablon), sokak sanatçıları grafiti sanatçılarından ayıran birincil araçlardır. Stencil kelimesi, İngilizce'de "şablonla desen çizmek, yazı yazmak" anlamına gelmektedir. "Grafiti Stencil" ise kullanım amacına göre delikli kalıp olarak tarif edilebilir. Grafitiye kıyasla Stencil yapmak daha kolaydır çünkü kalıplarla çalışılan bir sanat alanıdır.

3. BANKSY ÜZERİNE

Dünyanın en önemli stencil sanatçılarından biri Banksy'dir. "Gerilla artist"² (Banksy, 2005: 51) olarak anılan sanatçı çalışmalarında savaş karşıtı (Resim 1), çevreci, hayvan haklarını savunan ve tüketim çılgınlığını eleştiren mesajlar (Resim 2) vermektedir. Banksy istediğinin iyi resimler yapmak olduğunu ve kimliğini açıklamayacağını belirtmektedir. (Bowes, 2016: e.t. 09.11.2015)

² Banksy, aykırılığını; "Büyük suçlar kuralları yıkan insanlar tarafından değil, kuralları yıkan insanlar tarafından gerçekleştirilir. Kuralları takip eden insanlar bomba atarlar ve köyleri yok ederler" şeklinde açıklamaktadır.

Resim 1: Savaş Karşıtlığı (Banksy, 2005: 21)

Resim 2: Shop Until You Drop, Mayfair, Londra
(<http://www.streetartutopia.com/?p=5209>: e.t. 08.11.2017)

Banksy eserleri Amerika, Avustralya, Kanada, İngiltere, Fransa, İsrail, Jamaika ve Filistin’de ortaya çıkmıştır. Banksy çizdiği her yerde bir etki yaratabilmiştir. Mesajlarını sanat, felsefe, siyaset, sosyoloji, mizah ve narsisizm arasındaki sınırları çapraz bağlayarak gerçekleştirdiği söylenebilir. Bunların yanında Banksy için sokakta yaratılmış popüler sanatın yeni formunun büyük babası tanımı yapılabilir. Kendisi kabul edilebilir duvar resimlerini kullanarak güçlü mesajlar yayabilecek bir temel bulmuştur. (www.stencilrevolution.com: e.t. 09.11.2015)

Başka bir deyişle duvar resimlerine protest sloganları da katarak Banksy, birçok insanın içinde yer alan protestoları, hayatın sürekli devam ettiği sokaklarda sergileyerek, insanların gözlerinin içine sokmaktadır. Ona göre “Grafiti önemli ve geçerli bir sanat şeklidir. Eğer kapitalizmin ortaklığıyla yok edilseydi bu bir utanç olurdu.” (The Guardian, 2015: e.t. 12.11.2015)

3.1. Banksy ve Müze Kavramı

Banksy’nin eserleri dünyanın en saygın müzelerinde korsan olarak görülebilir. Nitekim Londra’daki Tate Modern, Paris’teki Louvre, New York’taki Metropolitan Museum of Arts gibi dünyanın en önemli sanat merkezlerine yapıtlarını bırakmış ve sonrasında yetkililere telefon ederek haber vermiştir. (Resim 3) Yalnızca kendi yapıtlarını sergilemek için bırakmamıştır. Örneğin Monet’in zambaklı, gölet resminin baskısına, bir süper market arabası ekleyerek müzelere yerleştirmekten çekinmemiştir. Burada amaç sanat eserlerinin karanlık müze salonlarında birer yüce nesne konumuna yükseltilmesine yönelik tepki vermektir. Banksy’e göre galeriler koleksiyon fiyatlarının yükselmesinin aracı olmakta, ayrıca yalnızca bir avuç zengine hizmet etmektedir. (www.dusunenadam.org: 2013: e.t. 15.11.2015)

Resim 3: Tate Galeri, Londra (Banksy, 2005: 138)

180

IJSI 11/2
Aralık
December
2018

The Guardian'a verdiği röportajında müzeleri, sanatı görmek için kötü bir yer olarak tanımlamıştır. Bu nedenle 2,5 dönüm araziye kurduğu "dismaland" hakkında "kendime sordum; insanlar sanatı görmek için en çok neden hoşlanırlar? Kahve. Bu nedenle içinde kafesi, kokteyl barı, bir restorandı ve başka bir barı olan sanat şovu hazırladım. Tabii

Sokak Sanatı, Banksy ve Filistin

biraz da sanat” şeklinde bir tanımlama yapmaktadır. (The Guardian, 2015: e.t. 12.11.2015)

Yağlı boya vandalizmi olarak isimlendirdiği çalışmalarını “bir grafiti sanatçısı olarak devam etmek istiyorsanız içeriye girdiğinizde (müzeleri kastediyor) tek seçeneğiniz resmin üzerine bir şeyler taşımak olmalıdır ki bu eserin gerek size gerekse diğerlerine ait olmasını engellesin” şeklinde açıklamaktadır. (Resim 4) (Banksy, 2005: 128)

Resim 4: (Banksy, 2005: 129)

3.2. Banksy ve Sokak

Londra sokaklarından başlayıp daha sonra tüm Avrupa sokaklarına siyasi içerikli resimler yapan sanatçı, hiçbir sansüre, otoriteye bağlı kalmadan kitlelere direkt olarak kitlelerin yaşadığı sokaklar üzerinden ulaşmak için bu yöntemi seçmektedir. Genellikle tüketim çılgınlığını eleştiren mesajlar veren sanatçı, birçok ülkede sokaklardaki çizimleriyle iz bırakmıştır. Banksy yaptığına “gerilla sanat” ismini vermektedir.

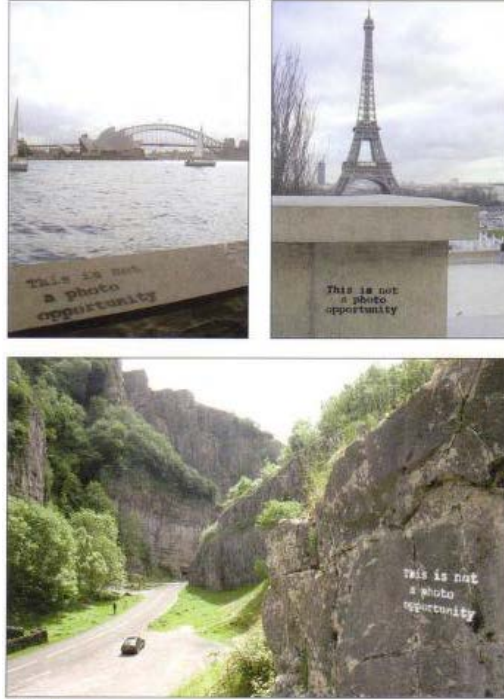
Şablon, mekâna-özgü yerleştirme ve gerilla müdahale tarzında çalışan Banksy'nin eserleri, genelde 20. yüzyıl başlarındaki sanatın kültür, gerçeklik tanımları içindeki kabul edilmiş normları sarsıp sınırlarını değiştirmeyi amaçlayan şeklini tekrarlar niteliktedir. (Thompson, 2013: e.t. 15.10.2015)

Sanatçının, turistik yerleri ziyaret eden insanlara yönelik "bu bir fotoğraf çekme fırsatı değildir" (Resim 5) diye uyarı yazılarına yer vermesi, (Banksy, 2005: 101) "Pulp Fiction" filmine muzlu göndermede bulunması (Resim 6), (Bu eseri hızla kaldırıldı. Ancak, Banksy, iki kahramanın muz takımları giydiği ikinci bir eser yarattı. Resim 7) "Napalm" adlı eseriyle Vietnam Savaşının simgelerinden biri olmuş küçük kıızı, Amerikan emperyalizminin simgeleri Mickey Mouse ve Ronald McDonald ile el ele tutuşturarak göstermesi (Resim 8) bu sınırları değiştirme isteğini ortaya koymaktadır.

182

IJSI 11/2
Aralık
December
2018

Resim 5: (Banksy, 2005: 100)

Tourism is not a spectator sport. Sydney, Paris, Cheddar

Sokak Sanatı, Banksy ve Filistin

Resim 6: (Banksy, 2005: 105)

183

IJSI 11/2
Aralık
December
2018

Resim 7: (<http://www.artbanksy.com/famous-artworks.html>: e.t. 26.08.2018)

Resim 8: (<http://www.milliyetsanat.com/haberler/plastik-sanatlar/banksy-ye-yeni-bir-bakis-acisi/752>: e.t. 08.11.2017)

184

IJSI 11/2
Aralık
December
2018

Sanatçı kitabında neden sokakları tercih ettiğini; “Bir kısım insan polis oluyor ve dünyayı daha iyi bir yer haline getirmek istiyor, bir kısım da dünyayı seyir yeri haline getirmek için vandal oluyor” şeklinde açıklıyor. (Banksy, 2005: 8)

Sokakları tercih etmesi insanlar tarafından eleştirilere de maruz kalmaktadır. Bu eleştirilerin en ilginç Banksy’nin kapitalist sisteme yaptığı katkıdır. Kapitalizmin öldürdüğü mekânları bir yaşam alanına dönüştürebilmektedir. Kendisine gönderilen ve kitabında yayınladığı e-posta bu düşünceye ışık tutmaktadır.

“Kimsiniz veya kaç kişisiniz bilmiyorum ama resimlerinizi bizim yaşadığımız yere çizmeye son vermenizi rica ediyorum. Özellikle xxxxx road in Hackney. Ben ve kardeşim burada doğduk ve tüm hayatımız boyunca burada yaşadık. Ama bugünlerde buraya o kadar çok yuppi ve öğrenci geliyor ki, artan fiyatlar nedeniyle artık kendi mahallemizden ev almamız imkânsız. Bu serserilerin mahallemizin havalı olduğunu düşünmelerinde eminim sizin grafitilerinizin de payı var.....”
(Banksy, 2005: 20)

3.3. Banksy Hala Gizemini Koruyor mu?

Bu konuda söylenebilecek şeyler aslında Banksy’i nasıl görmemiz gerektiği ile ilgili bir kavramdır. Eğer onu ismi nedir? Nerede doğdu? Nerede yaşıyor? Kimlerle birlikte? gibi magazinsel bir yaklaşım bizi bir sonuca ulaştırmayabilir. Eserleri takip edildiğinde Banksy’nin artık eski gizemini koruyamadığı görülmektedir. Mekânlarda çalışırken ya da müzelere girip, çıkarken yardım aldığı gerçeği onu eski gizeminden uzaklaştırıyor. Tüm bunların yanında yazılı ve görsel medyada fazlasıyla yer aldığı gerçeği de unutulmamalı. Nitekim Banksy’de sanki eski gizemini bir kenara bırakmak ister gibi verdiği röportajlarda kamuoylarının dikkatini çekmek istercesine toplumsal sorunlara dikkat çekiyor.

4. BANKSY VE FİLİSTİN

Banksy kitabında Filistin’in 1967 yılında İsrail tarafından işgal edildiğini, 2002 yılında ise uluslararası hukuka aykırı olmasına rağmen İsrail’i Filistin topraklarından ayırmak için bir duvar inşa edilmeye başlandığını, Berlin duvarından 3 kat daha yüksek olan bu 700 km’lik duvarda birçok kontrol noktasının ve gözetleme kulesinin bulunduğunu belirtmektedir. Filistin’in bugün en büyük açık hava hapisanesi (Resim 9) olduğunu ifade eden sanatçı, söz konusu duvarın grafiti sanatçıları için bir tatil merkezi haline döndüğünü belirtmektedir. (Banksy, 2005: 110)

Resim 9: (Banksy, 2005: 115)

Sanatçı, Gazze'ye giderek harabe halindeki binaların duvarlarına ve sokaklara eserlerini çizdi. Banksy'nin resmi internet sitesine Gazze sokaklarında çekilmiş bir görüntü yüklendi. (www.banksy.co.uk: e.t. 09 Kasım 2015)

Neden Gazze? sorusuna cevap ise tarihsel anlamda sorunu bilmekten geçmektedir. İsrail işgaline karşı 1987-1993 yılları arasında yaşanan I. intifada (kitlese ayaklanma), Gazze Şeridi'nde başladı; kısa sürede Batı Şeria'ya yayıldı. Filistin halkının protestoları giderek sivil itaatsizlik şekline aldı. Genel grevler yapıldı, duvarlara yazılar yazıldı ve yollarda barikatlar kuruldu. Tüm bu girişimler içerisinde medya tarafından uluslararası kamuoyuna sunulan protesto şekli, ağır silahlarla donanmış İsrail askerlerine taş atan Filistinli çocuklardı.³ (Halloum, 1989)

Beş yıl süren barış sürecinden sonra 2000 yılında gerçekleşen Camp David görüşmelerinde Kudüs'ün durumu, mülteciler, yerleşimler ve sınırlar gibi nihai statü pazarlıkları sonuçsuz kalmıştır. Aynı yılın Eylül ayında sağcı politikacısı Ariel Şaron'un, Mescid-i Aksa'nın bulunduğu alanı ziyaret etmesi II. İntifadayı başlatmıştır. 2002 yılında İsrail Batı Şeria'nın neredeyse tamamını işgal etmiştir. 2005 yılında Gazze'den çekilme kararı alan İsrail, Hamas'ın 2007 yılındaki seçim zaferinden sonra kararı uygulamayı geciktirmeye ve Gazze'ye ablukaya başlamıştır. 27 Aralık 2008'de İsrail, Gazze'yi tekrar bombalamaya başlamıştır.

Batı Şeria'da 2014 yılında kaybolan 3 İsraili gencin cesetlerinin bulunması olayını gerekçe gösteren İsrail, Filistin'e tekrar operasyon başlatmıştır. Hamas sorumlu tutularak abluka altında giriş çıkışın yasak olduğu Gazze tekrar bombalanmaya başlanmıştır. (Ortadoğu, 2014: e.t. 4 Kasım 2015) Abluka insani duygulardan uzak bir şekilde devam etmektedir.

Bu noktada Banksy'nin Gazze'ye gidişi bombaların tehdidi altında, ablukanın verdiği tüm imkânsızlıklarla mücadele eden Filistin halkının yaşadıklarına tüm dünyanın dikkatini çekmesi açısından önemlidir.

³ Ribhi Halloum (Abu Firas), Filistinli çocukları "yeni generaller" olarak tanımlamaktadır.

Gazze'ye yeraltı tünellerinden ulaştığı sitede yer alan bir belgesel tadındaki videodan anlaşılan sanatçı, görüntüyü 'Bu yıl yeni bir yeri keşfedeceğin bir yıl olsun' başlığıyla başlatmaktadır.⁴ (www.banksy.co.uk: e.t. 4.11.2015)

Sanatçı belgeselde Gazze'deki hayat koşullarını gösteren görüntülerle başlatmıştır. Sanatçı tünelden çıktığında sanatçıyı, yıkık duvarlar, bu duvarların önünde oyun oynamaya çalışan masum çocuklar ve mutsuz insanlarıyla bir şehir karşılamaktadır. Görüntülerde oyun oynayan çocuklar gösterilirken yazılan "yerleşikler hiçbir zaman istedikleri gibi yaşayamayacaklar" ve sonraki sahnede İsrail askerleri gösterilirken "çünkü izin alamayacaklar" ifadeleri ülkede yıllardır yaşanan dram ve İsrail baskısını gözler önüne sermektedir.

Sanatçı Gazze'nin yıkık halini tirajı komik bir şekilde sunmaktadır. Her bir mesajın altında, Gazze'deki hayatın aslında ne kadar kötü durumda olduğuna dair mesajlar verilmiştir. Yıkılmış görüntülerin üstüne "seçkin bir ortamda yuvalanmıştır" yazısı konulurken, bir sonraki sahnede İsrail'in inşa ettiği duvar görüntüsünün üstünde aynı ifade kullanılmış ancak altında "üç tarafı duvarlarla çevrilidir. Duvarın arkasında bir hat halinde hücum botlar beklemektedir" yazısı kullanılmıştır. Yine bir sonraki sahnede yıkılmış haldeki şehir görüntülenirken görüntünün üzerinde alaycı bir şekilde "dost komşuları tarafından göz kulak olunuyor" ifadesi dikkat çekmektedir.

2014 yılında 18.000 evin yıkıldığı anlatılırken arkasından "kalkınma fırsatları her yerde" ifadesi kullanılmış ve ifadenin altına "bombalama sonrası Gazze'ye çimento sokulmadığı" belirtilmiştir. İsrail'in yaptıklarını hicivle ele almaktadır.

Sonrasında ise sanatçının, bulduğu sağlam durumdaki kapı ve duvarlara çizimler yaptığını görüyoruz. Tamamı yıkılmış evin sağlam kapısına "Bomb Damage" (Bomba Hasarı, Resim 10) adlı bir resmi yapmıştır. Tanrıça Niobe'nin ağlarken hali tasvir edilmiştir. Niobe'nin Yunan mitolojisinde gururu yüzünden çocuklarını kaybettiği düşünüldüğünde Gazze'de çocukları katledilen annelerin hali gözler önüne serilmeye çalışılmıştır. (Vatan Gazetesi, 2015: e.t. 08.10.2015)

⁴ Video için bakınız; <http://banksy.co.uk/index5.asp>, Erişim Tarihi 4 Kasım 2015.

Resim 10: (<https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4643257,00.html>: e.t. 11.10.2017)

Belgeselde yer alan bir diğer duvar resminde, bir gözetleme kulesinin lunapark salıncağı haline getirildiği görülmektedir. Banksy, internet sitesinde bu eseri anlatırken; kimsenin şehre girmesine ve şehirden çıkmasına izin verilmemesi nedeniyle Gazze'yi dünyanın en büyük açık hava hapisanesine benzetmektedir. Hatta şehirde elektrik ve içme suyunun olmaması nedeniyle bu benzetme hapisanelere haksızlık olmaktadır.

Resim 11: (<http://www.radikal.com.tr/radikalist/banksy-gizlice-gazze-ye-girdi-2-dakikalik-belgeselle-dondu-1301689/>: e.t. 11.10.2017)

Sokak Sanatı, Banksy ve Filistin

Belgeselde yer alan bir diğerk görselde, yıkık bir duvar üzerinde görülen mutsuz bir kedi görülmektedir. Kedi bir metal yumağıyla oynamaktadır.

Resim 12: (<https://www.telegraph.co.uk/culture/banksy/11436286/Banksy-in-Gaza-Street-artist-goes-undercover-in-the-Strip.html>: e.t. 11.10.2017)

Çatışmaların ve yıkımların olduğu yerlerin sanat için bir uygulama alanı haline getirilmesi, büyük felaketlerin yaşandığı yerlere sanatla umut götürme arzusu çelişki yaratmaktadır. Nitekim Gazze’de yapılan bu kedi resmini “Bansky in Gaza” videosunda Filistinli bir adam şöyle yorumluyor: “Bu kedi bütün dünyaya hayatında neşeye yer kalmadığını anlatıyor. Kedi kendine oynayacak bir şey bulmuş, ya çocuklarımız?”

Banksy aynı tepkinin benzerini 2005 yılında Batı Şeria’daki ayrımcılık duvarı üzerinde Filistinlilerin mücadelesini konu alan eserleri sonrasında da aldığı belirtmektedir. Filistinli bir adam sanatçının Ayrımcılık Duvarı üzerine yaptığı resimlerden birine bakarak, “sen bu duvara resim yaparak onu güzel gösteriyorsun, biz ondan nefret ediyoruz,” demiştir. (Banksy, 2005: 116)

Resim 13: (Banksy, 2005: 117)

Old man You paint the wall, you make it look beautiful
Me Thanks
Old man We don't want it to be beautiful, we hate this wall, go home

Berleham checkpoint

190

IJSI 11/2
Aralık
December
2018

SONUÇ

Sanatçı bu çalışmalarını yaparken herhangi bir seçici kurul tarafından seçilmiş resimlerini sergilemiyor tamamen yapacağı çalışmaları kendi istekleri doğrultusunda belirlediği alanları şehirleri ya da duvarları seçiyor. Bu çalışmalarını yaparken fiziksel verileri önceden değerlendirip yapacağı konu ile ilgili şablonlarını oluşturup duvar seçimlerini yapıyor. Ama amacı genellikle mekânları güzelleştirmek değil de siyasi veya toplumsal mesajları vermek oluyor.

Bu mesajları eserlerini müzede sergileyerek değil tam aksine müzelerin sanatı bir mekâna hapsedmesine karşı çıkararak yapıyor. Bu nedenle sokakları tercih ediyor. Böylece halka doğrudan mesajlar veriyor. Bu mesajları uluslararası kamuoyuna vermek için ise olayların geçtiği mekânları tercih ediyor.

Sokak Sanatı, Banksy ve Filistin

Batı Şeria'daki ayrımcılık duvarı ve Gazze'deki eserleri bu mesaj çabalarındandır. Gazze'de çektiği videonun bitiş mesajı da bu çabalara tanıklık etmektedir. *"Eğer güçlüler ile güçsüzler arasındaki çatışmalarla ellerimizi yıkayacak olursak, güçlüden yana oluruz. Tarafsız kalamayız."*

Banksy dünyanın en ünlü grafiti sanatçısı olarak kabul edilebilir. Toplumun büyük bir kesimi için sanat eserleri, düşündürücü, esprili ve mesaj verici. Ancak bir kısım için vandalizmin duvara yansması...

Sonuç olarak artık gizemli olmaktan çok toplumsal sorunlara dikkat çeken bir sanatçı olarak görülme isteği topluma mesaj verme amacı taşımaktadır. Kapitalist anlayışa sürekli karşı çıkışı kendisini sosyalist olarak tanımlamamızı kolaylaştırmaktadır. Dolayısıyla kapitalist sistemin dünyadaki hegemonyası sürdükçe başta Banksy'nin eserleri olmak üzere duvarlara yansıyan sanat bir şekilde insanların dikkatini üzerine çekmeye devam edecektir.

191

IJSI 11/2
Aralık
December
2018

KAYNAKÇA

Austin, Joe (2002). *Taking The Train: How Graffiti Art Became An Urban Crisis in New York*. New York: Columbia University Press.

Bal, Burcu (2014). "Graffiti ve Sokak Sanatında Eser ve Akımların Tarihsel Süreçte Değerlendirilmesi ve Analizi", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Haliç Üniversitesi, İstanbul.

Banksy (2005). *Wall and Piece*. Londra.

Bowes, Peter (2006). "Guerrilla Artist' Banksy Hits LA", BBC News, Los Angeles, news.bbc.co.uk. 14 Eylül, (E.T. 09 Kasım 2015).

Halloum, Ribni (1989). *Belgelerle Filistin; Dün, Bugün Yarın*. İstanbul: Alan Yayıncılık.

Hughes, Melissa L. (2009). "Street Art & Graffiti Art: Developing an Understanding", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ernst G. Welch School of Art and Design, College of Arts and Sciences, Georgia State University.

Kuş, Oğuz, "Graffiti Nedir? Sokak Sanatına Üzerine Notlar". <http://www.dadatart.com/2013/05/26/graffiti-nedir-sokak-sanatina-uzerine-notlar> (E.T. 29 Ekim 2015).

Sözen, Metin; Tanyeli, Uğur (2014). *Sanat Kavramı ve Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Thompson, A. K. (2015). *Romantizmin Yankısı: Eylemci Sanat ve Burjuva Hayat Deneyiminin Sınırları*. Çeviri: Elçin Gen, Skopdergi, sayı 5, <http://e-skop.com/skopdergi/romantizmin-yankisi-eylemci-sanat-ve-burjuva-hayat-deneyiminin-sinirlari/1588> (E.T. 15.10.2015).

Waclawek, Anna (2008). "From Graffiti to the Street Art Movement: Negotiating Art Worlds, Urban Spaces, and Visual Culture, c. 1970 - 2008", (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Concordia University.

Etymology Dictionary, "Graffiti", <http://www.etymonline.com/index.php?search=graffiti&searchmode=none>, (E.T. 08 Ekim 2015).

"Graffiti Nedir? Nasıl Öğrenilir? Tarihçesi ve Türleri Nelerdir?", <http://www.bilgiustam.com/graffiti-nedir-nasil-ogrenilir-tarihcesi-turleri-nelerdir/> (E.T. 28 Ekim 2015).

"Graffiti Nedir?", <http://www.izafet.net/threads/graffiti-nedir.226851/> (E.T. 11 Ekim 2015).

<http://www.hhportal.com/graffiti-calismalari/609505-graffiti-hakkinda-genel-bilgiler.html> (E.T. 10 Ekim 2015).

Sokak Sanatı, Banksy ve Filistin

- Banksy, <http://www.dusunenadam.org/2013/04/14/banksy/> (E.T. 15 Kasım 2015).
- Graffiti, <http://www.turkaramamotoru.com/graffiti-41424.html> (E.T. 11 Ekim 2015).
- "About Art Crimes: What we're doing and why", <http://www.graffiti.org/index/story.html> (E.T. 08 Ekim 2015).
- <http://www.streetartutopia.com/?p=5209> (E.T. 08.11.2017).
- "Banksy: 'The Biography' of a Graffiti Street Art Legend", <http://www.stencilrevolution.com/profiles/about-banksy/> (E.T. 09 Kasım 2015).
- "Banksy: 'I Think a Museum is a Bad Place to Look at Art'", *The Guardian*, 21 Ağustos 2015, <http://www.theguardian.com/artanddesign/2015/aug/21/banksy-dismaland-art-amusements-and-anarchism> (E.T. 12 Kasım 2015).
- <http://www.artbanksy.com/famous-artworks.html> (E.T. 26.08.2018).
- <http://www.milliyetsanat.com/haberler/plastik-sanatlar/banksy-ye-yeni-bir-bakis-acisi/752> (E.T. 08.11.2017).
- <http://www.banksy.co.uk/faq.asp> (E.T. 09 Kasım 2015).
- "İsrail Gazze'ye Bomba Yağdırdı", *Ortadoğu*, 01 Temmuz 2014, <http://www.ortadogugazetesi.net/haber.php?id=36228> (E.T. 4 Kasım 2015).
- "Banksy Gazze'de", *Vatan Gazetesi*, 26 Şubat 2015 Perşembe, <http://www.gazetevatan.com/banksy-gazze-de-744429-dunya/> (E.T. 08.10.2015).
- <https://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4643257,00.html> (E.T. 11.10.2017).
- <https://www.telegraph.co.uk/culture/banksy/11436286/Banksy-in-Gaza-Street-artist-goes-undercover-in-the-Strip.html> (E.T. 11.10.2017).
- <http://www.radikal.com.tr/radikalist/banksy-gizlice-gazze-ye-girdi-2-dakikalik-belgeselle-dondu-1301689/> (E.T. 11.10.2017).

193

IJSI 11/2
Aralık
December
2018

SUMMARY

Wall paintings had been drawn on the walls and their extensions that limit the most important sheltering and exploitation of humans in the prime of humankind.

Visuality on the other hand has developed in parallel to the history of civilization and gained different dimensions throughout this development process. In other words, troglodytes' thoughts on visual arts and civilized men's thoughts on the same subject show incompatible pluriformity and divergence.

194

IJSI 11/2
Aralık
December
2018

Streets are the main spaces where this visuality has been expressed with an attitude of protest. Visuality is one of the most important ways of transforming people's reactions into social movements. Through this visuality, street artists have an important position either due to the spaces they use or the message they get across to society.

Accepting the argument that the wall writings in Pompei are graffiti, graffiti can be traced back to the first age, 4th or 5th centuries. In that respect, graffiti is accepted as a method of a situation through drawing, defining or drawing attention.

Various techniques have been used on wall paintings. These techniques show periodical variances throughout the historical process. In this context, whilst basic method and techniques show similarities, the differentiation between wall painting and street art stand out.

Street art has come to light when artists transformed streets into a space where they expressed their thoughts and the value they assign to their thoughts. In that respect, it can be argued that street art is loomed out of the graffiti movement and that they co-exist.

One of the most important stencil artists in the world is Banksy. The artist mentioned as the "guerilla artist" in his work gets across messages on environment, supporting animal rights and criticizing consumption craze. According to him, "graffiti is an important and effectual form of art. If destroyed by the partnership of capitalism, this would be a shame".

Banksy's works are found in the US, Australia, Canada, the UK, France, Israel, Jamaica and Palestine. Banksy could make an impression everywhere he has drawn. It can be argued that whilst forming his messages, he cross pins the verges of art, philosophy, politics, sociology, humor and narcissism. Along

Sokak Sanatı, Banksy ve Filistin

those, Banksy can be entitled as the great father of the new form of popular street art.

In his interview with The Guardian, he defined museums as poor places to see art. For this reason, he describes the “dismaland” he established over a 2.5 decares land as: “I asked myself; what do people like the most when seeing art? Coffee. For this reason, I set up an art show that has a cafe, cocktail bar, a restaurant and another bar. Of course, with a bit of art”.

Banksy in his book mentions that Palestine was occupied by Israel in 1967, and a wall was started to be built in 2002 to separate Israel from Palestinian lands despite the fact that it was against international law, and that the wall which is 700 km-long and is actually 3 times higher than the Berlin wall, has many control points and watchtowers. The artist who also stated that Palestine is currently the biggest open-air prison, the wall has become a vacation center for graffiti artists.

At this point, under the threat of bombings Banksy’s presence in Gaza is remarkable in terms of getting the attention of the whole world on the Palestinian society’s struggles due to all the impracticalities of the blockade on the country.

In a documentary-like video presenting the site where he went through the underground tunnels in Gaza, the artist depicts the demolished conditions with tragi-comical sense. In each and every message, there is a note on the deteriorating living conditions in Gaza. On top of the demolished images the phrase “nested in a prominent environment” is put, and in another scene on top of the image of the wall built by Israel, the same phrase is used but below another phrase is added: “three sides are walled. Behind the wall, the storm boats are waiting”. In another scene where the demolished city view is used, a sarcastic phrase attracts attention: “watched over by friendly neighbors”.

In another wall painting partaking in the documentary, a watchtower was transformed into an amusement park swing. Banksy, whilst describing this work, compares Gaza to the biggest open-air prison in the world due to the fact that no one is permitted to enter or leave the city. Even this comparison is considered to be unfair to prisons in so far as the city has no access to electricity or drinking water.

The artist, whilst conducting his work, does not display his works based on a selection suggested by a selection committee, instead he chooses spaces, cities or walls according to his desire.

He spreads these messages not through exhibiting his works in a museum but through protesting against them as they incarcerate art in a space. For this particular reason he prefers streets. In that way, he directly disseminates his messages to public. In order to disseminate these messages among world public opinion, he prefers spaces where the actual events took place.

In conclusion, the ambition to be an artist who draws attention on social problems instead of being a mysterious artist, has the aim of attracting notice of the society in itself. The constant protest against the capitalist understanding eases our understanding of him as a socialist person. In that respect, as long as the hegemony of the capitalist system predominates the world, art reflected on the walls, primarily Banksy's works, will continue to attract the attention of people.